PAKOLAISNEUVONTA

Eduskunnan hallintovaliokunnalle
12.2.2020

Asia: KAA 5/2019 vp Seksuaalirikoksesta Suomessa tuomitun oleskeluluvan peruuttaminen ja karkoitus

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää mahdollisuudesta lausua kansalaisaloitteesta. Aloitteessa ehdotetaan, että Suomessa seksuaalirikoksen tehnyt ja siitä tuomittu menettäisi automaattisesti jo olemassa olevan oleskeluluvan ja Maahanmuuttovirastolla olisi lupa karkoittaa tuomittu välittömästi. Keskitymme lausunnossamme ehdotuksen kannalta keskeisiin perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin, joita ei ole aloitteessa huomioitu.

Voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö mahdollistaa jo tällä hetkellä rikokseen syyllistyneen ulkomaalaisen karkottamisen ja myös päätöksen täytäntöönpanon niin nopeasti kuin se on Suomea sitovat ehdottomat perus-ja ihmisoikeusvelvoitteet huomioiden mahdollista. 1.1.2019 voimaan tulleella lainmuutoksella rajoitettiin tehokkaita oikeussuojakeinoja rikosperusteisen karkottamisen osalta ja tehtiin muutokset, jotka katsottiin mahdollisiksi vaarantamatta yksilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. (ks. PeVL18/2018 vp)

Vastuu perus- ja ihmisoikeuksien noudattamisesta on valtiolla. Valtio ei voi kansallisella lainsäädännöllään syrjäyttää sitä sitovia ehdottomia ihmisoikeusvelvoitteita. Näin ollen kansalaisuusaloite tulee hylätä.

Ehdoton palautuskielto ja oikeus elämään

Ehdoton palautuskielto ja oikeus elämään ovat perustavanlaatuisia, ehdottomia perus- ja ihmisoikeuksia, joista ei voi poiketa kenenkään kohdalla eikä missään olosuhteissa. Ne sitovat valtiota ja kaikkia viranomaisia. Kaikki perus- ja ihmisoikeudet eivät ole ehdottomia. Ketään ei saa käännyttää tai karkottaa, jos hän on sen seurauksena vaarassa joutua hengen vaaraan tai kidutuksen tai muun epäinhimillisen tai ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi.

Jos ulkomaalaisen on tunnustettu olevan kansainvälisen suojelun tarpeessa eli hänelle on myönnetty toissijainen suojeluasema (ulkomaalaislain 88 §) tai pakolaisasema eli turvapaikka (ulkomaalaislain 87 §) tai tilapäinen poissuljenta lupa (89 §), niin se tarkoittaa, että hänen kohdallaan on viranomaisten toimesta selvitetty ja tunnustettu, että hänen kohdallaan karkottaminen kotimaahan merkitsisi ehdottomien palautuskieltojen loukkausta. Kansainvälistä suojelua saanut voidaan näin ollen karkottaa vain, jos selvitetään, että hän ei ole enää kan-

Pakolaisneuvonta ry
Kaisaniemenkatu 4 A
00100 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi

sainvälisen suojelun tarpeessa. Pakolaisaseman ja toissijaisen suojeluaseman lakkauttamisesta säädetään ulkomaalaislain 107 §:ssä. Koska on kyse ehdottomien palautuskieltojen arvioimisesta, niin lakkauttamispäätös edellyttää yksilöllistä tutkintaa ja tehokkaita oikeussuojakeinoja. Tehokkaat oikeussuojakeinot tarkoittavat myös sitä, että henkilöä ei voi karkottaa ennen kuin tuomioistuin on arvioinut asian.

Säädöksiä ja oikeuslähteitä

Ehdoton palautuskielto ja oikeus elämään

Perustuslain 9 §:n 4 momentissa säädetään, että ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen, EIOS 2 ja 3 artiklat ovat sopimuksen ydinartikloja. Sopimuksen 2 artiklassa suojataan oikeus elämään ja 3 artiklassa säädetään, että ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut mm. 14.11.2019 antamassaan tuomiossa N.A. v. Suomi, että artikla 3 ja 2 kuuluvat EIOS tärkeimpiin ydinartikloihin ja suojaavat demokraattisen yhteiskunnan perustavanlaatuisimpia arvoja.

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 19 artiklassa säädetään suojasta palauttamis-, karkottamis- ja luovuttamistapauksissa. Sen mukaan ketään ei saa palauttaa, karkottaa tai luovuttaa sellaiseen maahan, jossa häntä vakavasti uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai halventava rangaistus tai kohtelu. Perusoikeuskirjan 18 artiklassa taataan oikeus turvapaikkaan Geneven pakolaisyleissopimuksen ja pakolaisten oikeusasemaa koskevan pöytäkirjan määräysten sekä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä 'perussopimukset', mukaisesti. Perusoikeuskirjan 2 artiklassa suojataan oikeus elämään. Perusoikeuskirja on EU:n primaarioikeutta eli sillä on sama oikeudellinen arvo kuin EU:n perussopimuksilla.

YK:n kidutuksenvastaisen sopimuksen 3 artikla: "Mikään sopimusvaltio ei saa karkottaa, palauttaa tai luovuttaa ketään toiseen valtioon, jos on perusteltu syy uskoa, että hän olisi siellä vaarassa joutua kidutetuksi."

Ulkomaalaislain 147 §: "Ketään ei saa käännyttää, karkottaa tai pääsyn epäämisen seurauksena palauttaa alueelle, jolla hän voi joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen, vainon tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi, eikä alueelle, jolta hänet voitaisiin lähettää sellaiselle alueelle."

Pakolaisneuvonta ry
Kaisaniemenkatu 4 A
00100 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi

Julkisen vallan velvollisuus perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen

Perustuslain 22 §:ssä säädetään julkisen vallan yleisestä velvollisuudesta perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen. Perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen edellyttää usein julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä esimerkiksi perusoikeuksien suojaamiseksi ulkopuolisilta loukkauksilta tai tosiasiallisten edellytysten luomiseksi perusoikeuksien käyttämiselle.(HE 309/1993)

Oikeusturva ja oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin

Perustuslaki 21 §: "Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi."

EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklassa säädetään oikeudesta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin.

Karkottaminen rikosperusteella

Ulkomaalaisen saa ulkomaalaislain 149 §:n perusteella karkottaa

1) jos jonka on todettu syyllistyneen rikokseen, josta on säädetty enimmäisrangaistuksena vähintään yksi vuosi vankeutta taikka jonka on todettu syyllistyneen toistuvasti rikoksiin;

3) joka on käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle; taikka

4) joka on ryhtynyt taikka jonka voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusta syystä epäillä ryhtyvän Suomessa kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan.

Pakolaista ei saa karkottaa kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, johon nähden hän on edelleen kansainvälisen suojelun tarpeessa. Pakolaisen saa karkottaa vain valtioon, joka suostuu ottamaan hänet vasta (149 §:n 3 momentti). Eli lähtömaahansa pakolaisaseman saanut voidaan karkottaa vain jos pakolaisasema lakkautetaan.

Ulkomaalainen, jolle on Suomessa myönnetty pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, voidaan karkottaa maasta vain, jos hän muodostaa yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle välittömän ja riittävän vakavan uhan. Jos karkotettavalla on pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvassa olevan merkinnän ja merkinnässä mainitulta jäsenvaltiolta pyydetyn vahvistuksen mukaisesti, hänet on karkotettava kyseiseen

Pakolaisneuvonta ry
Kaisaniemenkatu 4 A
00100 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi

jäsenvaltioon. Pakolaisen saa kuitenkin karkottaa myös muuhun valtioon siten kuin 3 momentissa säädetään.

Karkottamispäätöksen täytäntöönpano (ulkomaalaislaki 200 §)

Päätös maasta karkottamisesta, joka on tehty edellisessä kohdassa tarkoitetulla rikosperusteella, voidaan panna täytäntöön aikaisintaan 30 päivän kuluttua siitä kun päätös on annettu tiedoksi, jollei hallinto-oikeus toisin määrää.

Jos rikosperusteella tehty päätös maasta karkottamisesta on tehty ulkomaalaiselle, jonka pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema on lakkautettu, päätöstä, johon saa hakea muutosta valittamalla, ei saa panna täytäntöön ennen kuin hallinto-oikeus on käsitellyt asian.

Hallinto-oikeuksien on käsiteltävä karkottamispäätöksiä koskevat valitukset kiireellisenä (ulkomaalaislain 192 §:n 5 momentti).

Marjaana Laine
Johtava lakimies
Pakolaisneuvonta ry

Pakolaisneuvonta ry
Kaisaniemenkatu 4 A
00100 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi